

UDŽBENIK O BIBLIJI ZA HRVATSKE STUDENTE KNJIŽEVNOSTI

Dean SLAVIĆ, *Biblija kao književnost*. Zagreb: 2016., 715 stranica, tvrdi uvez

Dr. Dean Slavić, rođen 1961., magistrirao književnost u Zagrebu 1997., doktorirao književnost 2000. također u Zagrebu na Filozofskom fakultetu, docent na kroatistici u Zagrebu od 2007., izabran je za izvanrednog profesora god. 2013. Od 1986. do 1996. bio je zaposlen kao nastavnik te djelovao kao savjetnik za nastavu hrvatskog jezika i književnosti i u tom razdoblju počeo se zanimati za biblijske motive u književnosti. U svojoj disertaciji *Sveta knjiga i dva pjesnika* (izdana u obliku knjige pod tim naslovom god. 2011. u Zagrebu) obradio je američkog pjesnika T. S. Eliota (1888.-1965.) i hrvatskog pjesnika Nikolu Šopa (1904.-1982.). Nakon što je god. 2007. počeo raditi kao docent na kroatistici u Zagrebu, studentima nudi kao izborne predmete dva nova kolegija: „Uvod u biblijski intertekst“ i „Biblija kao književnost“. U ovoj knjizi sada nudi kao sveučilišni udžbenik građu koju obrađuje sa studentima. U uvodu pojašnjava svrhu knjige: „Činilo mi se da je za studente bolje imati ono što im treba na jednom mjestu, nego tragati

za nizom naslova, koji su katkad teže dostupni, ili ih u knjižnicama koje nisu specijalizirane za biblijsku problematiku nema dovoljno. Poglavlja su složena kao prikaz Biblije studentima književnosti, a onda i svima koji su radoznali i žele nešto naučiti o Knjizi.“

Podsjećam da se studij Biblije na teološkim fakultetima sastoji od sljedećih disciplina:

- biblijski jezici (hebrejski, aramejski i grčki),
- opći uvod u nastanak i tumačenje Biblije (inspiracija, kanon, tekst, prijevodi, biblijska hermeneutika, biblijska geografija i biblijska arheologija, povijest biblijskog vremena),
- posebni uvod u pojedine knjige Staroga i Novoga zavjeta,
- egzegeza odabranih odlomaka te
- biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta.

Studenti domaće i svjetske književnosti nemaju u svojem programu prostora za sve te discipline, ali Biblija je bila i ostaje inspiracija mnogim pjesnicima, književnicima, slikarima, kiparima, glazbenicima. Imajući to na umu, Slavić u svojem udžbeniku za studente književnosti dijeli građu na 22 poglavlja. U prvih šest i posljednja dva iznosi opću viziju Biblije važnu za proučavatelje književnosti, zatim u poglavljima sedmom do jedanaestog obrađuje Stari zavjet prema skupinama spisa kako je uobičajena

podjela kod kršćana Zapada (Petoknjžje, Povijesne knjige, Psalmi, Mudrosne knjige, Proroci). Dvanaesto poglavlje posvetio je novozavjetnom vremenu, što je zapravo povijest Svete Zemlje i Rimskog Carstva u vrijeme Isusa i nastajanja novozavjetnih knjiga. U poglavljima od trinaestog do dvadesetog obradio je četiri kanonska evanđelja, Djela apostolska koja s tradicijom prve Crkve pripisuje Luki, 14 poslanica koje su u kanon ušle pod imenom apostola Pavla, sedam tzv. katoličkih poslanica te Ivanovu apokalipsu. Svojevrsna „teološka tema“ je pojam puta kao fizičkog hoda i metafore za vjernički moral u Bibliji, čemu je posvećeno dvadeset prvo poglavlje. Na kraju, svjestan da se Židovi, s jedne strane, te pravoslavci, katolici i protestanti, s druge, razlikuju u kanoničnosti sedam knjiga Staroga zavjeta koje su sačuvane samo na grčkom, autor je posljednje poglavlje naslovio: „Kanon i prijevodi“.

U četiri dodatna naslova su tehničke upute: transliteracija hebrejskih i grčkih slova, upute za početno čitanje, popisi biblijskih knjiga i imena, tri kazala (biblijska mjesta, biblijske osobe, spominjani autori), 7 karata u crno-bijeloj tehnici. U „Napomeni o kolegiju povezanom s knjigom“ (str. 714-715) iznio je iskustvo predavanja svojega kolegija studentima kroatistike u Zagrebu.

Slavić se pri izlaganju služi

najviše stručnom literaturom na engleskom, uspoređuje domaće i strane prijevode pojedinih mjesta koja tumači te ne bježi od priznanja da je vjernik, i to katolički vjernik, imajući na umu da znanstvenici i književnici doživljavaju pojedine biblijske knjige iz duhovne perspektive vjerničke zajednice kojoj su se slobodno pridružili. Ta vjernička „svrstanost“ ne umanjuje znanstvenu vrijednost djela, nego mu daje određenu privlačnost i svježinu. Kao što su pojedini sveti pisci svoje knjige pisali na temelju vjere zajednice i namjenjivali ih prvenstveno za čitanje na bogoslužju zajednice (usp.:1 Sol 5,27; Kol 4,16 – jedina prigoda kada se koja Pavlova poslanica mogla pročitati „svoj braći“ je liturgija zajednice!), tako je i naš autor književno predstavio svojim studentima svu Bibliju i pojedine knjige iz vjere zajednice kojoj s ponosom pripada.

Neki srednjoškolski i sveučilišni djelatnici tražili su od svojih đaka i studenata još u vrijeme socijalističkog obrazovnog sustava da čitaju Bibliju kao djelo važno za razumijevanje književnosti i umjetnosti. Znam da su nakon osamostaljenja Hrvatske te dokidanja jednopartijskog državnog sustava neki predavači na kroatistici u Zagrebu počeli sa svojim studentima uspoređivati prijevode Biblije na hrvatski, kao što su Šarićev iz 1941.-1943. i onaj Zagrebačke biblije iz 1968. Reli-

gija u obrazovnom sustavu nije više samo predmet izrugivanja ili ignoriranja! Treba pozdraviti program studija književnosti u pluralnom društvu kakva je Hrvatska, gdje se studentima nudi i kolegij o Bibliji kao riznici inspiracije za pjesnike i beletrističare. U tom je smislu udžbenik Deana Slavića dobro došao i potreban. Da bi studentima u procesu učenja olakšao pamćenje važnih tema, autor je na kraju svakog poglavlja naveo popis pitanja u vezi s obrađenom temom. Također navodi literaturu kojom se služi i druge srodne monografije kao informaciju čitateljima.

Međutim, ova knjiga dobro će doći i onima koji u svojem zvanju trebaju imati završen teološki fakultet, kao što su svećenici, drugi pastoralni djelatnici te osobito vjeroučitelji. Ovdje mogu naći svjež i nov pristup biblijskim knjigama koji je privlačan upravo stoga što knjigu nije pisao profesionalni bibličar, ali jest onaj koji se Biblijom služi u prosvjetnom djelovanju i književnom pisanju. Zato je knjigu s pravom objavila Školska knjiga u Zagrebu kao sveučilišni priručnik, nakon što je autor prije tiskanja na vrijeme zamolio konstruktivne primjedbe i sugestije hrvatskih bibličara Ivana Dugandžića, Adalberta Rebića, Brune Velčić i Mate Zovkića. On je napomene bibličara studiozno proradio i uvažio. Objavljen je intervju s njime u *Glasi koncila*

br. 49/2016. (str. 15) povodom objavljivanja ove knjige. U njemu ističe da ga kao književnika i profesora književnosti posebno zanimaju neki biblijski likovi, zatim različite književne vrste te Knjiga o Jobu i Pavlov hvalospjev ljubavi u 1 Kor 13. Tu, između ostaloga, ističe: „Kad kažemo da je Biblija vrijedna i kao književnost, time joj ništa ne oduzimamo. Samo joj dodajemo još jednu vrijednost. Biblija ima dimenziju izvora vjere, filozofsku i etičku dimenziju, ali ništa joj se ne oduzima od vrijednosti ako se kaže da je usto i lijepo pisan tekst.“

Ovo nije djelo o biblijskim motivima u svjetskoj ili hrvatskoj književnosti, premda bi i teolozima i povjesničarima književnosti bilo zanimljivo proučavati lik Josipa Egipatskog u proznim djelima njemačkog nobelovca Thomasa Manna (1875.-1955.) ili *Juditu, Suzanu i Davidijadu* Marka Marulića (1450.-1524.) i *Pjesni pokorne kralja Davida te Suze sina razmetnog* Ivana Gundulića (1589.-1638.). Napisavši udžbenik o Bibliji kao književnom djelu za studente hrvatskog jezika i književnosti u Republici Hrvatskoj, prof. dr. Dean Slavić svojim je studentima i drugim zainteresiranim čitateljima ponudio preglednu i zanimljivu knjigu o Bibliji koja je kršćanima knjiga Božje objave, a ljubiteljima književne proze i poezije nepresušno vrelo inspiracije. Znanstveni kolegiji i

udžbenik koje autor nudi svojim studentima znakovi su demokracizacije i pluralizma u programu studija pri traganju za novim planom studija i školovanja u Hrvatskoj. Autoru čestitam, knjigu preporučam.

Mato Zovkić

PRETISAK KATANČIĆEVE BIBLIJE IZ GOD. 1831.

Sveto pismo Starog' i Novog' zakona. Preveo Matija Petar Katančić. Zagreb: Hrvatsko biblijsko društvo, 2016., 1360 stranica, tvrđi uvez.

Matija Petar Katančić (1750.-1825.) bio je hrvatski franjevac, profesor filozofije i klasičnih jezika u Osijeku i Zagrebu, kojemu je austrijska vlada na vrhuncu intelektualne zrelosti dokinula službu financiranu iz državnog budžeta. Kao prijevremeni umirovljenik raspoređen je u franjevački samostan u Budimu i tu je od 1809. do 1816. preveo Sveto pismo s latinskog iz *Vulgate*. Umro je ne doživjevši tiskanje svojega prijevoda. Njegov subrat fra Grgur Čevapović nastavio je pripremati djelo za objavljivanje, ali su ga druga dva franjevca, po odredbi poglavara, uspjela izdati 1831. u šest svezaka, poštujući Katančićev hrvatski i paralelno slaganje Vulgatina latinskog tek-

sta. Iz predgovora Katančića i Čevapovića vidi se da im je bila važna recepcija kod hrvatskih biskupa i svećenika pa su se strogo držali ondašnjih katoličkih smjernica za prijevod i tumačenje Biblije. Nov interes za Katančićevu Bibliju potaknuo je Bonaventura Duda koji je godine 1986. vodio Josipa Majdandžića pri izradi licencijatskog rada o Katančićevu prijevodu na KBF-u u Zagrebu. God. 2006. KBF u Đakovu i Odsjek kroatistike na Filozofskom fakultetu u Osijeku organizirali su simpozij o Katančićevu i drugim prijevodima na slavenske jezike.¹ Ovaj pretisak priredili su kroatisti prof. Ivan Jurčević te đakovački bibličari Marko Tomić i Karlo Višaticki, ali u jednom svesku, bez Vulgatina paralelnog latinskog teksta, kratkih komentara za pojedine stihove i Liturgijskog dodatka s rasporedom biblijskih čitanja u misi tokom liturgijske godine, zato što je taj raspored promijenjen reformom Drugog vatikanskog sabora. Katančić je u naslovu naveo da SP prevodi na „jezik slavno-ilirčki izgovora bosanskog“, a današnji kroatisti ističu da je to hrvatski štokavske

¹ Usp.: predavanja s toga simpozija, Marko Tomić-Karlo Višaticki (ur.), *Riječ Božja u riječi hrvatskoj*. Zbornik radova s *Međunarodnoga znanstvenog simpozija prigodom 175. obljetnice prvoga hrvatskog tiskanog prijevoda Biblije 1831.-2006.*, Đakovo 2011., 295 stranica. Majdandžićevo izlaganje o životu i spisima M. P. Katančića, str. 69-87.